

HOMMAGE: PETAR NOVOSELEC (1938-2025)

I.

Dana 2. lipnja 2025. oprostili smo se od profesora emeritusa Petra Novoselca — velikog hrvatskog pravnika, barda naše kaznenopravne znanosti i najvažnijeg teoretičara kaznenog prava u Hrvatskoj u posljednjih pedeset godina. Centar Mika Tripalo i njegovi članovi oprostili su se i od svog kolege i istaknutog člana koji je i kroz našu udrugu djelovao kao jedan od najvećih autoriteta u kaznenopravnom području u Hrvatskoj i šire.

Profesor Petar Novoselec rođen je 10. srpnja 1938. u Goli kraj Koprivnice, a osnovu školu i gimnaziju je pohađao u Bjelovaru. Svoj pravnički put započeo je sa diplomom Pravnog fakulteta u Zagrebu 1962. godine, a nakon stjecanja iskustva kao općinski javni pravobranitelj i u bankarskom sektoru, njegov intelekt je tražio neizmjereno više te se odlučio paralelno razvijati dvije karijere – teorijsko-nastavnu kao profesor i znanstvenik te onu pravosudnu kao sudac. Za vrijeme dok je gotovo dva desetljeća obavljao je dužnost suca Okružnog suda u Bjelovaru (1969. do 1988.) pohađao je poslijediplomski studij za znanstveno usavršavanje iz kaznenog prava na Pravnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Magistarski rad „Ideja društvene obrane u krivičnopravnoj znanosti“ pod mentorstvom prof. dr. Bogdana Zlatarića obranio je 1976. godine, a doktorski rad na jednu od najtežih i najdubljih kaznenopravnih tema „Temeljni aktualni problemi krivnje u krivičnom pravu“, pod mentorstvom prof. dr. Franje Bačića 1985. godine. Nakon stjecanja doktorata, 1988. godine postao je docent na Pravnom fakultetu u Osijeku. Njegovo napredovanje do vrha znanstvene kao i sudačke karijere ostvareno je izborom za redovitog profesora kaznenog prava 1996. godine u Osijeku. Do najviše pravosudne instance popeo se 1991. godine kad je u demokratskoj Hrvatskoj izabran za suca Vrhovnog suda Republike Hrvatske, koju dužnost je obavljao sve do 1995. godine.

Zbog svog znanstvenog doprinosa Novoselec je postao nezaobilazan u hrvatskoj kaznenopravnoj akademskoj zajednici te je *u 60. godini života, 1999. godine do umirovljenja 2008. godine radio* kao redoviti profesor na Pravnom fakultetu u Zagrebu i od 2004. godine kao predstojnik Katedre za kazneno pravo. Profesorov odlazak u mirovinu prošao je gotovo nezapaženo među kolegama i u profesionalnom okruženju jer je nastavio intenzivnu nastavnu, znanstvenu i javnu djelatnost. Predavao je na specijalističkom i doktorskom studiju iz kaznenopravnih znanosti na Pravnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, kontinuirano je objavljivao znanstvene knjige i radove te je istupao u javnosti o presudnim pravnim pitanjima hrvatskog društvenog i političkog života. Za cjeloživotni doprinos i iznimna postignuća u pravnoj struci i promociji vladavine prava u Hrvatskoj dodijeljena mu je nagrada Zaklade Jadranko Crnić za životno djelo.

II.

O znanstvenoj veličini i radu profesora Novoselca zorno i nepobitno govore njegova djela. Profesor Novoselec jedan je od najplodnijih hrvatskih autora sa objavljenih preko 300 publikacija. Od toga je objavio 12 autorskih knjiga, 96 znanstvenih radova, 178 komentara sudske prakse, 12 recenzija i prikaza, 13 prijevoda te 16 osvrti, priloga raspravama, nekrologa i predgovora.

Najznačajnije knjige profesora Novoselca su: Sloboda, krivnja i krivično pravo (1987), Hipotetički kauzalitet kod nehatnih delikata i delikata ugrožavanja (1988), Stalni međunarodni kazneni sud (2001, koautorstvo sa Davorom Krapcom i Ivom Josipovićem), Opći dio kaznenog prava (2004., 2007., 2009., 2013., 2016.), Posebni dio kaznenog prava (2007., urednik i koautor), Uvod u gospodarsko kazneno pravo (2009), Odgovornost direktora (2012., u koautorstvu s Jakšom Barbićem i Esadom Čolakovićem) te najnoviji Komentar Kaznenog zakona, Opći dio (2019, u koautorstvu sa Igorom Martinovićem).

Među navedenim knjigama posebno se ističu udžbenici kaznenog prava: Opći dio, kao i Posebni dio čiji je urednik i koautor. Udžbenik Opći dio doživio je peto izmijenjeno i dopunjeno izdanje te je najznačajniji udžbenik iz kaznenog prava u Hrvatskoj. Njegova vrijednost leži u temeljitom teorijskom i doktrinarnom doprinosu kaznenopravnoj znanosti te u sustavnoj analizi judikata primarno hrvatskih, ali i europskih i međunarodnih sudova. Ova knjiga predstavlja i ogledalo znanstvenog rada profesora Novoselca, koji je uvijek uspješno spajao teoriju i praksu, ostvarujući tako bit prava kao pozitivnopravne znanosti. Riječ je o udžbenicima koji su se koristili na sva četiri hrvatska pravna fakulteta te su iz njih učili i stjecali kaznenopravna znanja tisuće studentica i studenata u Hrvatskoj.

Znanstvena misao profesora Novoselca bila je posvećena pravnoj dogmatici kao živoj disciplini - onoj koja služi praksi, pravosuđu i društvu. Prazninu komentiranja, kritiziranja i analiziranja zakonskih rješenja i sudskih odluka, koja odražava razinu pravne kulture u hrvatskoj pravnoj periodici, posljednjih je desetljeća popunjavao upravo profesor Novoselec svojim kontinuiranim komentarima sudske prakse u *Hrvatskom ljetopisu za kaznene znanosti i praksu*, *Odvjetniku*, *Pravnom vjesniku* i *Zborniku Pravnog fakulteta u Zagrebu*. Od samog početka izlaženja *Hrvatskog ljetopisa za kazneno pravo i praksu* 1994. godine, rubrika Sudska praksa redovito i gotovo bez iznimke sadrži kaznenopravne analize presuda domaćih sudova profesora Novoselca.

Objavio je vrlo velik broj znanstvenih radova u području kaznenog prava, kaznenog procesnog prava, međunarodnog kaznenog prava, europskog kaznenog prava te gospodarskog kaznenog prava. Njegovi radovi o temeljnim institutima općeg dijela kaznenog prava kao što su krivnja, nehaj, zabluda, pravne zabluda, nužna obrana, pripremljene radnje, pokušaj, zastara, odgovornost pravnih osoba, zapovjedna odgovornost i dr. otkrivaju da se radi o istinskom kaznenopravnom teoretičaru koji je temeljito promislio i razvijao bit kaznenog prava – dogmatiku. Danas, u naletu globalno i europsko induciranih tema rijetki su znanstvenici koji odolijevaju pomodarskom projektnom zovu i izvorno promišljaju teorijske kaznenopravne koncepte temeljem kojih se pojedinci osuđuju za kaznena djela i kažnjavaju najtežim ograničenjima ljudskih prava poput višegodišnjih ili višedesetljetnih oduzimanja slobode.

Znanstvena i stručna kvaliteta njegovih radova rezultat je ne samo temeljitog pravnog obrazovanja, već i sudačkog praktičnog iskustva te vrlo široke opće erudicije. Široj javnosti manje je poznato da je profesor Novoselec apsolvirao filozofiju na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, što je uveliko usmjerilo njegov znanstveni rad prema najdubljim pitanjima kaznenopravne dogmatike.

III.

Profesor Novoselec bio je međunarodno priznati znanstvenik. Kao poliglot te službeni tumač i prevoditelj za francuski i njemački jezik, redovito je objavljivao znanstvene radove u prestižnim njemačkim, francuskim i slovenskim knjigama, časopisima i drugim publikacijama. Izlagao je na nizu međunarodnih konferencija i održao niz pozvanih predavanja. Predavao je kazneno pravo na francuskom (Paris, II Assas) i njemačkom jeziku (Sveučilište u Grazu). Šest godina predavao je na dodiplomskom studiju na Pravnom fakultetu u Mariboru, a predavao je i na poslijediplomskom studiju na Pravnom fakultetu u Ljubljani. Posebno treba istaknuti da je bio stalni suradnik najznačajnijeg europskog instituta za kazneno pravo - Max-Planck instituta za strano i međunarodno kazneno pravo u Freiburgu te je kontinuirano objavljivao znanstvene radove u njegovim publikacijama. Dobitnik je brojnih međunarodnih stipendija kao što su DAAD i Max-Planck Gesellschaft.

Rad profesora Novoselca „Nužna obrana od iznude i ucjene“, objavljen u njemačkom časopisu *Neue Zeitschrift für Strafrecht* (broj 5 iz 1997), predmet je rasprave u njemačkim udžbenicima i komentarima Kaznenog zakonika, a citirao ga je i njemački Savezni sud (Bundesgerichtshof) u odluci BGH 1 StR 403/2 od 12. veljače 2003.

Da se nedvojbeno radi o znanstveniku s međunarodnim ugledom govori i činjenica da je njegova autobiografija 2019. godine objavljena u knjizi urednika Erica Hilgendorfa „Strana kaznenopravna znanost u vlastitim prikazivanjima“ (*Die ausländische Strafrechtswissenschaft in Selbstdarstellungen*, Berlin/Boston 2019). U njoj su objavljene autobiografije 24 strana renomirana znanstvenika iz raznih zemalja koji su vezani uz njemačku kaznenopravnu znanost. Također slovenska izdavačka kuća „Lexpera d.o.o, Ljubljana“ angažirala ga je kao jednog od autora za Komentar općeg djela slovenskog Kaznenog zakona iz 2021. godine.

IV.

Poseban je doprinos dao strukovnim asocijacijama u Hrvatskoj. Bio je predsjednik Udruge hrvatskih sudaca od 1992-1995. godine te član izvršnog odbora Međunarodne Udruge sudaca MEDEL (*Magistrats européens pour la Démocratie a la Liberté*). Njegov kontinuirani doprinos u radovima, izlaganjima i organizaciji savjetovanja kao člana Upravnog odbora *Hrvatskog udruženja za kaznene znanosti i praksu* bio je izniman. Posebno važnu ulogu imao je kao autor, član uredništva i recenzent Hrvatskog ljetopisa za kaznene znanosti i praksu.

Profesor Novoselec bio je od 2001.-2013. predsjednik Hrvatskog udruženja za europsko kazneno pravo, tijekom kojeg razdoblja je vodio međunarodne znanstvene projekte te organizirao više izuzetno uspješnih međunarodnih konferencija u Dubrovniku sa odazivom kaznenopravnih stručnjaka iz preko 20tak europskih država. Nakon umirovljenja postao je počasni predsjednik Hrvatske udruge za europsko kazneno pravo.

Bio je član Državnog sudbenog vijeća (2001.-2005.) i Zakonodavnoga odbora Hrvatskog Sabora. Kao zakonodavni reformator dao je velik doprinos i hrvatskom kaznenom zakonodavstvu predsjedavajući brojnim radnim skupinama Ministarstva pravosuđa RH. Tako je bio predsjednik više radnih skupina za izradu Izmjena i dopuna Kaznenog zakona (2003., 2012. i 2015.); predsjednik radne skupine za izradu Zakona o odgovornosti pravnih osoba za kaznena djela (2002); predsjednik radne skupine za izradu Zakona o nezastarijevanju kaznenih djela ratnog profiterstva i kaznenih djela iz procesa pretvorbe i privatizacije.

Profesor Novoselec bio je jedan od najistaknutijih suradnika Centra za demokraciju Mika Tripalo iz pravnog područja, a bio je i dugogodišnji član Nadzornog odbora. U okviru Centra djelovao je na brojnim temama vezanim uz pravosuđe, govorio na skupovima kao primjerice 2007. godine na skupu *Hrvatska – kako sada dalje?*, a bio je i autor poglavlja o pravosuđu u istoimenoj knjizi u kojoj je iznio kritičku analizu stanja u hrvatskom pravosuđu.

V.

Profesor Novoselec bio je posebno angažiran u javnim raspravama i stručnim diskusijama o bolnim temama hrvatskog društva tijekom cijela tri desetljeća. Sjetimo se samo njegovih kritičkih istupa u raspravi o nezastarijevanju ratnog profiterstva i privatizacijskog kriminala, o potrebi reformiranja gospodarskog kaznenog prava, o primjeni blažeg zakona.

U svojoj kritici ustavnopravnog položaja i funkcioniranja hrvatskog pravosuđa, upozoravao je da, iako se često ističe korupcija kao glavni problem, daleko ozbiljniji i dublji problemi su loša organizacija, nezadovoljavajuća stručnost, slab radni učinak te posebice sudačka neodgovornost.

Nezadovoljavajuća stručnost, kako je tvrdio Novoselec, velikim je dijelom posljedica politički motivirane čistke iz 1990-ih godina, kada su mnogi suci smijenjeni prema ideološkim, a ne profesionalnim kriterijima. Na njihovo su mjesto došli mladi i neiskusni kadrovi, bez sustavne podrške u stručnom usavršavanju. Sustav ne potiče ni **ne** nagrađuje dodatno obrazovanje, dok Pravosudna akademija, iako formalno postoji, ne uspijeva ostvariti svoju obrazovnu ulogu, djelujući uglavnom improvizirano i bez jače suradnje s pravnim fakultetima ili poslijediplomskim studijima.

Autor je posebno isticao problem neodgovornosti sudaca, koja proizlazi iz pogrešnog tumačenja sudačke neovisnosti. *Neovisnost* ne znači da su suci iznad zakona niti da su nedodirljivi. Naprotiv, oni moraju odgovarati za svjesno kršenje zakonskih normi uključujući kaznenu odgovornost, kao što je slučaj u drugim europskim pravnim sustavima. Međutim, praksa u Hrvatskoj pokazuje da se stegovni i kazneni postupci protiv sudaca rijetko pokreću, sankcije su blage, a postupci često zastarijevaju.

Jedan od ključnih problema vidio je i u sastavu Državnoga sudbenog vijeća, gdje su suci u većini, što smanjuje sposobnost tog tijela da objektivno i odgovorno nadzire rad sudbene vlasti. Time se, prema autoru, dodatno produbljuje zatvorenost i samodostatnost pravosudnog sustava. Zaključio je kako je nužna promjena zakonodavnog okvira, uključujući i ustavne odredbe, pri čemu se posebno zalagao za promjenu sastava Državnoga sudbenog vijeća tako da suci u njemu ne budu u većini. Također, isticao je važnost uvođenja jasnih i strogih kriterija stručnosti prilikom izbora sudaca, te jačanja njihove odgovornosti za nerad, ali i za nekompetentan i loš rad.

VI.

Već iz prethodnog teksta jasno proizlazi da je Petar Novoselac bio više od autora, sveučilišnog profesora i suca. Bio je čovjek koji je bezuvjetno i postojano branio načela. Put dostojanstva, znanja te akademske i sudačke čestitosti koji je odabrao u sudstvu i znanosti u našem društvu koje, nažalost, često ne odlikuje izvrsnost, integritet i skromnost, ne oprašta neposluh niti trpi kritičku misao, nije bio uvijek posut ružinim laticama već često i trnovit. Tako profesor Novoselec, usprkos intenzivnom angažmanu u struci i pravosuđu, znanstvenoj izvrsnosti, te nakon što je 23 godine radio kao sudac, nije bio 1995. godine reizabran za suca Vrhovnog suda RH. Činjenica da je upravo u to vrijeme bio predsjednik Hrvatske udruge sudaca te urednik časopisa *Iudex*, otkriva potpuno odbacivanje stručnih i etičkih kriterija od strane tadašnjeg Državnog sudbenog vijeća. To sramotno poglavlje naše političko-pravosudne rane povijesti ostavilo je trajne posljedice jer suca Novoselca nitko nije mogao zamijeniti, pa je časopis *Iudex* prestao izlaziti, a Vrhovni sud je izgubio intelektualni potencijal koji je bio nenadoknadiv. Od tada se posvetio isključivo znanstveno-nastavnom radu kojim je zauvijek zadužio hrvatsku kaznenopravnu znanost i struku.

Nažalost niti tijekom akademske karijere nije uvijek dobivao priznanja koja je svojim radom i produktivnošću zaslužio. Tako se prilikom njegovog izbora u počasno zvanje *professor emeritus* zamalo ponovila poznata hrvatska priča u kojoj vrsni znanstvenici dobivaju priznanja u inozemstvu, ali ne i kod kuće. Naime, njegova matična zagrebačka katedra, na kojoj je niz godina radio i kojoj je bio predstojnik, odbila ga je kandidirati, iako se radilo o najvećem teoretičaru i dogmatičaru kaznenog prava u Republici Hrvatskoj, čiji su znanstveni uspjesi, broj i kvaliteta djela te polustoljetni doprinos znanosti i praksi bili nedostižni bilo kojem njezinom članu i te 2019. godine članice i članovi katedre nisu mu dali većinu glasova potrebnu da ga predlože fakultetskom vijeću. Akademska nepravda je ipak spriječena jer je to jednoglasno učinila sestrinska Katedra za kazneno procesno pravo koja je usko surađivala i prijateljevala sa profesorom Novoselcom, ali uz osobnu podršku četvero mlađih članica i članova Katedre za kazneno

pravo. Svi zajedno smo time odali počast čovjeku koji nam je bio profesor i učitelj te znanstveni, stručni i moralni uzor. Vijeće Fakulteta i nadležna tijela Sveučilišta prepoznali su kontinuirani rad, trud, rezultate i etičnost profesora Novoselca i dodijelili mu naslov *professor emeritus* koji je zaslužio i na koji smo svi mi krivičari ponosni. Iste godine tri profesorice sa njegove Katedre uredile su i objavile *Liber amicorum: Petar Novoselec*, u kojem je 20 domaćih hrvatskih i regionalnih kaznenopravnih stručnjakinja i stručnjaka sa sva četiri pravna fakulteta u Hrvatskoj, iz Slovenije i Makedonije, svojim radovima izrazilo priznanje i poštovanje svom profesoru i kolegi.

VII.

Profesor Novoselec bio je učitelj u najdubljem smislu riječi. Nesebično je pomagao cijeloj plejadi mladih znanstvenika širom Hrvatske da pronađu svoj put. Imao je onu rijetku sposobnost da istodobno zrači autoritetom i ljudskom toplinom, da bude otvoren i pristupačan za svako pitanje, raspravu ili argument, a tu odliku imaju samo istinski, samosvjesni i iskreni znanstvenici.

A iznad svega, bio je čovjek neupitnog integriteta. Nikada nije pristajao na kompromise koji bi narušili pravdu, pravo ili vlastito uvjerenje. Nije donosio podobne odluke niti je pisao članke koji bi bili suprotni njegovom osobnom uvjerenju i savjesti. Možda je zbog toga izgubio neke funkcije, ali je sačuvao ono najvažnije – sebe, svoj integritet i vjerodostojnost, kao i dostojanstvo svoje profesije. Pokazao je kako znanstveni rad može biti čin moralne odgovornosti, a ne samo akademska obveza.

Opraštamo se s tugom, ali i dubokom zahvalnošću i ponosom što smo sa profesorom Novoselcem, eminentnim znanstvenikom, pravnikom te moralno besprijekornom osobom dijelili zajednički profesionalni i životni put. Sigurna sam da će i buduće generacije pravica i pravnika prepoznati veličinu profesora Novoselca i njegov impresivan doprinos hrvatskoj pravnoj znanosti, pravosuđu, pravnoj praksi i pravnoj kulturi.

U ime Centra za demokraciju i pravo „Miko Tripalo“, u ime njegovih kolega, prijatelja i prijateljica i učenica – hvala ti, profesore, dragi naš Pero.

Prof. dr. sc. Zlata Đurđević